

Konferencja „Oświata polonijna i oświata polska poza granicami kraju”, Pułtusk, 13 czerwca 2017 r.

W dniu 13 czerwca 2017 r. w Domu Polonii w Pułtusku odbyła się konferencja pt. „Oświata polonijna i oświata polska poza granicami kraju”¹. Wydarzenie to objęte zostało honorowym patronatem Wicemarszałka Senatu Rzeczypospolitej Polskiej Pani Marii Koc, Ministra Edukacji Narodowej Pani Anny Zalewskiej i Ministra – członka Rady Ministrów, przewodniczącego Stałego Komitetu Rady Ministrów Pana Henryka Kowalczyka. Organizatorem konferencji było Kuratorium Oświaty w Warszawie², w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Wspólnota Polska i Fundacją Rozwoju Systemu Edukacji.

W zamierzeniu organizatorów celem konferencji miało być przybliżenie funkcjonowania i organizacji oświaty polonijnej i oświaty polskiej na świecie, jak również kształtowanie i podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej wśród Polonii i Polaków żyjących poza granicami kraju oraz przygotowanie szkół na przyjęcie dzieci polskich powracających do Polski. Zaproszenie do udziału w tym wydarzeniu skierowano do dyrektorów szkół i placówek oświatowych oraz nauczycieli z terenu województwa mazowieckiego, jak również do rodziców, przedstawicieli samorządu terytorialnego oraz zainteresowanych organizacji pozarządowych. W konferencji udział wzięło blisko 200 osób.

Otwarcia konferencji dokonała p. Dorota Skrzypek – pełniąca funkcję I Mazowieckiego Kuratora Oświaty. Kuratorium Oświaty w Warszawie od wielu lat wspiera edukację uczniów reemigrantów i repatriantów, jak również cudzoziemców czy uczniów z mniejszości narodowych i etnicznych. W dalszej kolejności głos zabrała posłanka Anna Cicholska. W aspekcie działań polskich władz na rzecz wsparcia Polonii i Polaków za granicą wspomniano o takich inicjatywach, jak umożliwienie uznania wykształcenia z Kazachstanu, wprowadzenie legitymacji dla uczniów polskiego pochodzenia, wysłaniu przez MEN pakietów edukacyjnych dla szkół polonijnych czy wreszcie pracach nad statusem zawodowym nauczycieli polonijnych (umożliwienie ścieżki zawodowej, kwestia uposażenia). Niedawno odbył się także VII Światowy Zjazd Nauczycieli Polonijnych³, w którym uczestniczyła Minister Edukacji Narodowej.

W kolejnym wystąpieniu pt. „Organizacja oświaty polonijnej na świecie. Wspieranie nauczycieli polonijnych” głos zabrała p. Katarzyna Czyżycka dyrektor programowa Ośrodka

¹ Zaproszenie i program konferencji dostępne są na stronie Kuratorium Oświaty w Warszawie. <http://www.kuratorium.waw.pl/pl/informacje/aktualnosci/11494,Zaproszenie-do-udzialu-w-konferencji-Oswiata-polonijna-i-oswiata-polska-poza-gra.html>;
<http://www.kuratorium.waw.pl/download/1/13073/PROGRAMKONFERENCJI.pdf>.

² Relacja na stronie Kuratorium Oświaty w Warszawie: <http://www.kuratorium.waw.pl/pl/informacje/aktualnosci/11536,Konferencja-Oswiata-polonijna-i-oswiata-polska-poza-granicami-kraju.html>; relacja z konferencji w programie Polonia24 <http://polonia24.tvp.pl/30918614/13062017-2145>, wydanie z dnia 13.06.2017 r., od 9 min. 28 s.

³ VII Światowy Zjazd Nauczycieli Polonijnych z udziałem szefowej MEN, 2 czerwca 2017 r., <https://men.gov.pl/ministerstwo/informacje/vii-swiatowy-zjazd-nauczycieli-polonijnych-z-udzialem-szefowej-men.html>

Doskonalenia Nauczycieli Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”⁴. Jak podkreśliła na wstępie na system oświaty polskiej i oświaty polonijnej poza granicami kraju składają się szkoły społeczne prowadzone przez organizacje zrzeszające szkoły i nauczycieli lub funkcjonujące przy parafiach, szkolne punkty konsultacyjne przy polskich placówkach dyplomatycznych oraz szkoły w obcych systemach edukacji. Na portalu <http://www.polska-szkola.pl/> zarejestrowanych jest około 900 szkół. Głównym celem ośrodka doskonalenia, który powstał w 2013 r., jest wspieranie metodyczne nauczycieli poprzez organizowanie staży językowo-metodycznych oraz szkoleń doskonalących w zakresie metod nauczania języka polskiego, dwujęzyczności, wiedzy o kulturze i historii Polski oraz wielokulturowości. Powstają także lokalne ośrodki metodyczne. Np. w 2016 r. powstały w Budapeszcie, Dublinie i Chicago.

Działania Ministra Edukacji Narodowej na rzecz Polonii i Polaków za Granicą oraz powracających omówiła p. Beata Pietrzyk – Naczelnik w Departamencie Strategii i Współpracy Międzynarodowej MEN. Podstawowe regulacje zawarte są w rozporządzeniu MEN z dnia 25 maja 2017 r. w sprawie warunków i sposobu wspomagania nauczania języka polskiego, historii, geografii, kultury polskiej i innych przedmiotów nauczanych w języku polskim wśród Polonii i Polaków zamieszkałych za granicą oraz dzieci pracowników migrujących⁵. W MEN funkcjonuje Wydział Oświaty Polskiej za Granicą, a także działa ORPEG – Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą. Przyjęty został także Rządowy Program Współpracy z Polską Diasporą w latach 2015 – 2020. Wsparcie oświaty polonijnej polega przede wszystkim na kierowaniu nauczycieli z Polski do pracy za granicą, wyposażaniu w podręczniki i materiały do nauczania czy opracowanie bezpłatnego podręcznika „Włącz Polskę”⁶. W zeszłym roku przekazano 30 tys. podręczników. W roku szkolnym 2017/2018 pracę w środowiskach polskich, głównie na Wschodzie, podejmie 107 nauczycieli, którzy będą uczyć ok. 11 tys. uczniów.

Kolejne wystąpienie dr Ewy Pogorzały (Instytut Nauk Społecznych, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Szymona Szymonowica w Zamościu) poświęcone zostało kwestii przygotowania szkół na przyjęcie dzieci z doświadczeniem migracyjnym, ze szczególnym uwzględnieniem reemigrantów i repatriantów. Zwróciła ona uwagę na kilka aspektów tego problemu, tj. aspekty politologiczno-prawne (kierunki polityki państwa, regulacje prawne); socjologiczno-psychologiczne (specyfika rodzin migracyjnych i transnarodowych, repatriantów, psychologiczne konsekwencje migracji dla funkcjonowania dzieci w środowisku szkolnym i osiągnięć w nauce); organizacyjne i finansowe (przygotowanie szkół pod względem organizacyjnym, przepisy prawne, wsparcie finansowe działań na rzecz adaptacji i integracji) oraz dydaktyczno-pedagogiczne (przygotowanie szkół i kadry pedagogicznej do pracy z dziećmi z doświadczeniem migracyjnym). Podkreśliła, iż najnowsza migracja poakcesyjna z Polski postawiła przed władzami oświatowymi dwa zasadnicze wyzwania, tj. jak wspomóc emigrantów i ich dzieci w zachowaniu kontaktu z językiem i kulturą polską⁷, a z drugiej strony jak przygotować szkoły w Polsce na ewentualne powroty. Już 2009 r. w ramach ówczesnej reformy oświaty postawiono sobie następujące cele: otwarcie polskiego systemu edukacji na świat, działania na rzecz integracji

⁴ Strona internetowa ośrodka: <http://odnswp.pl/>

⁵ Dz.U. 2017, poz. 1042.

⁶ <http://www.wlaczpolske.pl/>

⁷ Na temat polityki państwa polskiego wobec oświaty polonijnej i oświaty polskiej poza granicami kraju, patrz także: E. Pogorzała, *Problem kształcenia dzieci najnowszej polskiej emigracji w państwach Unii Europejskiej na przykładzie Wielkiej Brytanii*, [w]: *Kwestie narodowościowe w świetle procesów integracyjnych*, red. D. Mikucka – Wójtowicz, R. Kopec, Kraków 2009, s. 45 – 52; E. Pogorzała, *Działania władz III RP na rzecz Polonii i Polaków za granicą ze szczególnym uwzględnieniem oświaty polskiej za granicą i oświaty polonijnej*, [w]: *Polityka zagraniczna III RP. 20 lat po przełomie. T. 1: Koncepcje, bezpieczeństwo, kwestie prawne i polonijne*, red. A. Jarosz, K. Olszewski, Toruń 2011, s. 483 – 501.

cudzoziemców w polskim systemie oświaty i wspieranie nauczania polskich dzieci poza granicami Polski, a także zindywidualizowana pomoc w wyrównywaniu różnic programowych dla dzieci polskich przybywających z innych systemów edukacyjnych do Polski, dostępna przez Internet oraz należąca się uczniom w szkołach w Polsce przez rok od powrotu. Główne formy wsparcia przysługujące uczniom będącym obywatelami polskimi z doświadczeniem migracji to: prawo do dodatkowej, bezpłatnej nauki języka polskiego; prawo do zajęć wyrównawczych z przedmiotów nauczania; prawo do pomocy psychologiczno-pedagogicznej i w związku z tym do dostosowania warunków zdawania egzaminów zewnętrznych. Także w ramach części oświatowej subwencji ogólnej kierowane są dodatkowe środki finansowe na naukę języka polskiego.

W kolejnym wystąpieniu głos zabrał Jarosław Narkiewicz – poseł na Sejm Republiki Litewskiej oraz członek Komisji Oświaty Parlamentu Litewskiego. Dotyczyło ono problematyki edukacji polskiej na Litwie. W 2016 r. działało 70 szkół i 16 filii, uczęszczało do nich ponad 11 tys. uczniów, najwięcej w rejonie wileńskim. Przypomniał zebranym sytuację sprzed kilku lat, kiedy to doszło do strajku szkolnego na tle prawa do nauki języka ojczystego. Pozytywną tendencją jest natomiast możliwość zakładania grup przedszkolnych oraz utworzenie Filii Uniwersytetu w Białymstoku w Wilnie. W roku 2007 studia rozpoczęło 15 maturzystów, zaś w 2015 r. – już 112. Osiągnięto tym samym jeden z najważniejszych celów oświaty polskiej na Litwie – nauczanie w języku ojczystym od przedszkola po uniwersytet.

Zwieńczenie konferencji stanowiła prezentacja Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji poświęcona programom wspierającym międzynarodową współpracę młodzieży z krajów Partnerstwa Wschodniego (m.in. Erasmus + Młodzież, EU4Youth, e-Twinning). W trakcie wystąpienie zwrócono uwagę na system Europass, umożliwiający certyfikację i porównywalność zdobytych w różnych państwach kompetencji i wykształcenia. Europass to zestaw pięciu dokumentów pozwalających zaprezentować umiejętności i kwalifikacje w sposób jasny i zrozumiały w całej Europie, a jego celem jest m.in. pomoc instytucjom edukacyjnym i szkoleniowym w tworzeniu i komunikowaniu treści programów kształcenia⁸. Z punktu widzenia szkół użyteczne mogą być także publikacje Eurydice pokazujące organizację systemu nauczania w poszczególnych państwach, co pozwala na zapoznanie się z systemami szkolnymi, z których przybywają uczniowie i uczennice z zagranicy.

Podsumowując, omawiana konferencja wpisuje się w szereg działań władz oświatowych na rzecz lepszego przygotowania szkół na przyjęcie uczniów i uczennic z doświadczeniem migracyjnym. Jest to tym istotniejsze, iż Brexit oraz intensyfikacja działań na rzecz repatriacji mogą spowodować napływ dzieci polskiego pochodzenia z zagranicy. Także dane Głównego Urzędu Statystycznego z maja 2017 r. wskazują, że w 2016 r. więcej osób osiedliło się w Polsce niż wyemigrowało. Może to wskazywać na odwrócenie trendu, bowiem saldo migracji zagranicznych definitywnych – na pobyt stały – w całym okresie powojennym było ujemne.

⁸ <https://europass.cedefop.europa.eu/pl/about>